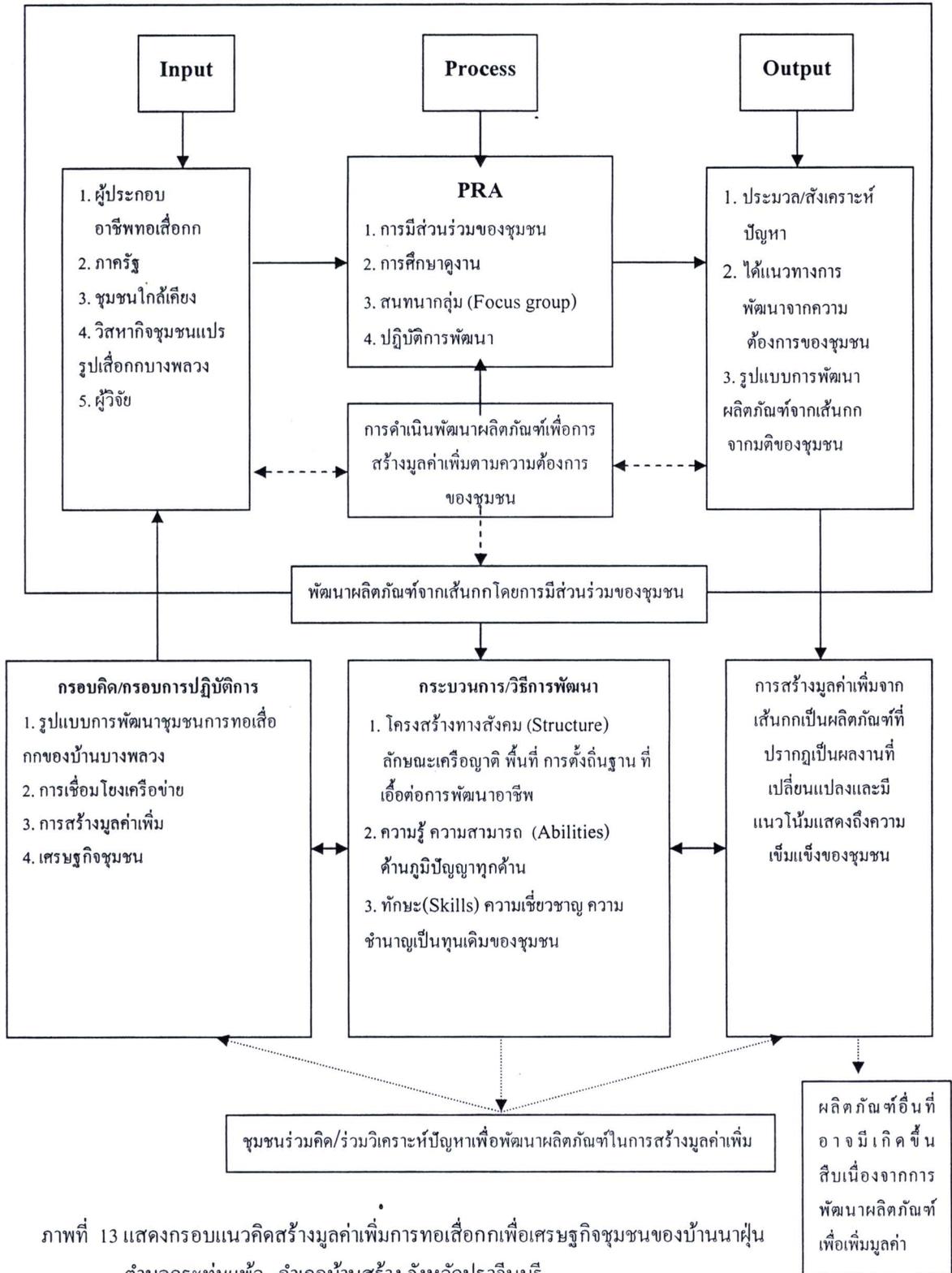

บทที่ 5

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

การวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรีครั้งนี้ เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) การสังเกต การสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก และเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน (Homogeneous Group) แบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง ได้แก่ ผู้ที่เป็นบุคคลในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก และผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำที่มีบทบาทในชุมชน กลุ่มที่สอง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ประกอบด้วยบุคคลภาครัฐ ซึ่งก่อนดำเนินการพัฒนาผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพการปลูก การทอเสื่อกกของชุมชนบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพมาร่วมวิเคราะห์ นำผลจากข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษามาพัฒนาการประกอบอาชีพทอเสื่อกกเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วิธีการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วยชาวบ้าน ผู้วิจัย และหน่วยงานภาครัฐ ในลักษณะร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติการ และร่วมกันแก้ปัญหา มีกรอบคิด กรอบการวิจัย และกรอบการปฏิบัติการ ดังนี้

ภาพที่ 13 แสดงกรอบแนวคิดสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชนของบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

5.1 การสร้างมูลค่าเพิ่มจากกอกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

5.1.1 ขั้นที่ 1 การดำเนินการหาแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกอก

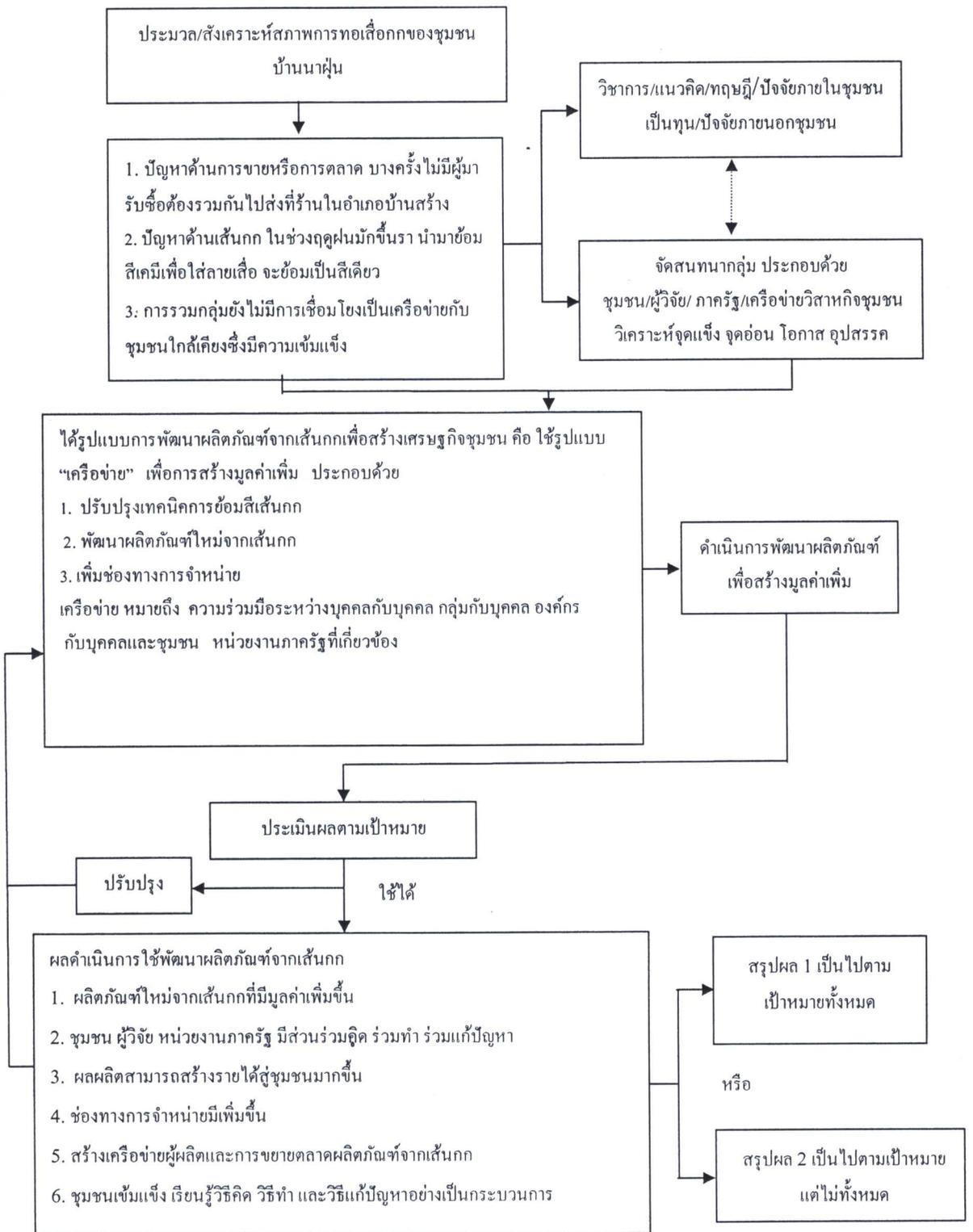
การสร้างมูลค่าเพิ่มพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยในการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ครัวเรือน เป็นแนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และ พร้อมกันนั้นการพัฒนาคน ก็ต้องควบคู่กันไป การเรียนรู้ทำให้คนรู้จักตนเอง รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการศึกษาชุมชน โดยที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม (Community-based Model) มีกรอบแนวคิด กรอบการวิจัย และกรอบการปฏิบัติการดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพการทอเสื่อกอกเป็นอยู่จริงในชุมชน
- 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการผลิตเสื่อกอกของชุมชน
- 3) การสนทนากลุ่มโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อหาแนวทางและศึกษาความเป็นไปได้

- 4) การใช้ศักยภาพของคนและทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน
- 5) การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง

การดำเนินการพัฒนาเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทอเสื่อกอกโย การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเสื่อกอก สามารถสรุปเป็นกรอบคิด กรอบการปฏิบัติการตามลำดับ แสดงดัง ภาพที่ 14

ภาพที่ 14 แสดงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกก

จากกรอบการปฏิบัติการผู้วิจัยได้ดำเนินการนำผู้ที่ประกอบอาชีพทอเสื่อกกจำนวน 12 คน ไปการศึกษาดูงานกระบวนการผลิต การพัฒนารูปแบบและลวดลายผลิตภัณฑ์เสื่อกกของกลุ่มทอเสื่อที่มีชื่อเสียงในประเทศ คือ วิชาทอทอชุมชน “แปรรูปเสื่อกกบ้านบางพลวง” ตำบลบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากบ้านนาฝั้นเพียง 12 กิโลเมตรเท่านั้น ในวันที่ 16 สิงหาคม 2554 มีผู้ร่วมศึกษาดูงาน ดังนี้

1. นางอัมพัน	เลิศวิทย์	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
2. นางสมวดี	สุดศรี	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
3. นางจอย	เลิศวิทย์	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
4. นางอารมณี	เลิศวิทย์	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
5. นางสาวท	สุดศรี	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
6. นางทองเต็ม	ทองอ่อน	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
7. นางไฉน	เชื้อวงศ์	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
8. นางอำนวย	ทัยยาสุรณี	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
9. นางประทวน	ครูสอน	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
10. นางศรวณีย์	แช่ฉั่ว	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
11. นางสาวพรพรรณ	แช่ฉั่ว	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
12. นางวันเพ็ญ	ทองอ่อน	ผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกก
13. นางสาวสุนทรี	ส่งแสง	นักพัฒนาการชุมชน
14. นางสาวลักษณาพร	โรจน์พิทักษ์กุล	ผู้วิจัย
15. นายบริพัฒน์	แช่ฉั่ว	ผู้ช่วยนักวิจัย

5.1.2 ขั้นที่สอง แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเสื่อกก

5.1.2.1 การศึกษาดูงาน

ผู้วิจัยได้นำผู้ที่ประกอบอาชีพทอเสื่อกกจำนวน 12 คน นักพัฒนาการชุมชน และผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน รวม 15 คน ไปการศึกษาดูงานกระบวนการผลิต การพัฒนารูปแบบและลวดลายผลิตภัณฑ์เสื่อกกของกลุ่มทอเสื่อที่มีชื่อเสียงในประเทศ คือ วิชาทอทอชุมชน “แปรรูปเสื่อกกบ้านบางพลวง” ตำบลบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่าง

จากบ้านนาฝุ่นเพียง 12 กิโลเมตรเท่านั้น ในวันที่ 16 สิงหาคม 2554 ทำให้สมาชิกผู้ศึกษาดูงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการแปรรูปเปลือกกเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ และเรียนรู้เทคนิคการย้อมสีอีกด้วยวิธีการถักเปียและการมัดหมี่ การพัฒนารูปแบบ การนำเส้นกขนาด 4-5 คืบ มาสานเป็นตะกร้าเอนกประสงค์ ในระหว่างศึกษาดูงานผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มกับประธานวิสาหกิจและผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อจากบ้านนาฝุ่น สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนได้ให้ข้อมูลสำคัญว่า ขณะนี้มีการสั่งซื้อตะกร้าเอนกประสงค์จำนวนมาก สามารถนำเส้นก 4-5 คืบมาขึ้นรูปจากโครงลุมิเนียม ใช้เวลาในการสานไม่นานมาก มีตลาดรองรับ หรือสานแล้วมาส่งที่วิสาหกิจชุมชนได้ทันที กลุ่มผู้ศึกษาดูงานบ้านนาฝุ่นได้สรุปทเรียนจากการศึกษาดูงาน และนัดหมายในการมาอบรมวิธีการสานตะกร้าจากเส้นกในวันที่ 19 สิงหาคม 2554 ซึ่งสามารถสรุปสาระที่ได้รับจากการศึกษาดูงานในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

การศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชน “แปรรูปเปลือกกบ้านบางพลวง” ตำบลบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

1) การก่อตั้งกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน “แปรรูปเปลือกกบ้านบางพลวง” เดิมคือกลุ่มสตรีทอเสื่อจากบ้านบางพลวง ตำบลบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตั้งขึ้นมาประมาณ 10 ปี โดยการรวมหุ้นของสมาชิกเพื่อดำเนินการในการจัดหาวัตถุดิบในการทอเสื่อ นำไปทอเป็นเสื่อผืนแล้วนำมาแปรรูปที่กลุ่ม เพื่อการจำหน่าย

2) วัตถุดิบการผลิต

กลุ่มทอเสื่อจากบ้านบางพลวง ไม่มีปัญหาด้านวัตถุดิบ เนื่องจากสามารถผลิตได้ในพื้นที่และมีเพียงพอส่งจำหน่ายให้กับภูมิภาคอื่น ๆ ได้ จากการสอบถามสมาชิกพบว่าในการปลูกกกของกลุ่ม ส่วนใหญ่จะใช้ปุ๋ยและสารเคมีเพื่อป้องกันกำจัดแมลง

3) การแปรรูปผลิตภัณฑ์

กระบวนการผลิตของกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกับทางจังหวัดจันทบุรี คือ เริ่มจากการปลูกกก การจักกก ตากกก การทอ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ แต่ในการทอกลุ่มจะมีใช้ที่ตั่งแทนก้นอน เนื่องจากสมาชิกเห็นว่ามีความสะดวกสบายมากกว่า ส่วนการย้อมสีจะใช้สีเคมี โทนสีเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า

4) ด้านการปรับปรุงผลิตภัณฑ์

ส่วนใหญ่กลุ่มจะผลิตตามใบสั่งซื้อของลูกค้า ซึ่งมีทั้งในและต่างประเทศ โดยในปัจจุบันลูกค้าจะนิยมลายไม้ ซึ่งใช้เทคนิคการการย้อมสีแบบการดักเปียและการย้อมแบบผ้ามัดหมี่ โดยก่อนที่จะทำการย้อมต้องใช้อย่างในรถจักรยานมัดเส้นกส่วนที่ไม่ต้องการย้อมสีไว้ให้แน่น ซึ่งทั้งสองเทคนิคช่วยสร้างลวดลายในการทอเสื้อให้เกิดความสวยงามแปลกใหม่

5) ด้านการตลาด

กลุ่มจะมีฝ่ายการตลาดเป็นผู้รับผิดชอบจัดหาตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ มีการติดต่อกับผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกับหน่วยงานราชการนำสินค้าไปออกร้านจัดแสดงนิทรรศการต่าง ๆ จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์กลุ่ม รวมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจ ซึ่งให้ประโยชน์ในจำหน่ายได้ดียิ่งขึ้น

6) รายได้ของสมาชิก

สมาชิกจะได้รับค่าแรงตามความสามารถ บางครั้งกลุ่มอาจจำเป็นต้องจ้างคนในชุมชนหรือนักเรียนนักศึกษาเพิ่มในช่วงที่มีปริมาณการสั่งซื้อมาก

7) เงินทุนสนับสนุน

กลุ่มจัดหางบประมาณและบริหารจัดการ

5.1.2.2 ข้อสรุปจากการศึกษาดูงาน

ในระหว่างศึกษาดูงาน ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มโดยมีนางสาวชุ่ม ยะประดิษฐ์ ประธานวิสาหกิจชุมชน นางสุรีย์ พิภทอง นางสาวรำพัน บุญพอ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื้อกบ้านบางพลวง ได้ให้ความรู้ และสาริตการสานตะกร้าเอนกประสงค์จากเส้นกก เป็นการสานิตตัวอย่าง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นที่มีการทำงานเป็นกลุ่มในที่นั้น ชักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ หลังจากนั้น โดยมีประเด็นสำคัญของการสนทนากลุ่ม คือ

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ประชุมที่ความคิดเห็นว่าปัจจุบันวิธีการดำเนินชีวิตของคนเปลี่ยนไป จากอดีตที่เคยซื้อเสื้อไปใช้ในการปูนั่ง ปูนอน แต่ในปัจจุบันกลายเป็นต้องเครื่องใช้ เครื่องตกแต่งแทน หรือผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการสานตกแต่งจากเส้นกก มีความต้องการลายใหม่ ๆ ที่น่าสนใจเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จึงต้องให้มีความแปลกใหม่และประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น ส่วนด้าน

ลวดลายนางสาวขุ่ม ยะประดิษฐ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบ้านบางพลวง ได้ให้ข้อมูลสำคัญกับกลุ่มโดยอาศัยจากประสบการณ์ที่กลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์จากกกไปออกแบบในงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ต้องการลวดลายที่ตามสมัยนิยม แปลกใหม่ ทันสมัยอยู่เสมอ สำหรับลวดลายที่ผู้บริโภคนิยมมากที่สุด ได้แก่ ลายมัดหมี่ ลายสีพื้น สีเขียว สีน้ำเงินเข้ม สีมะฮอกกานี และสีน้ำตาลดำ เป็นต้น

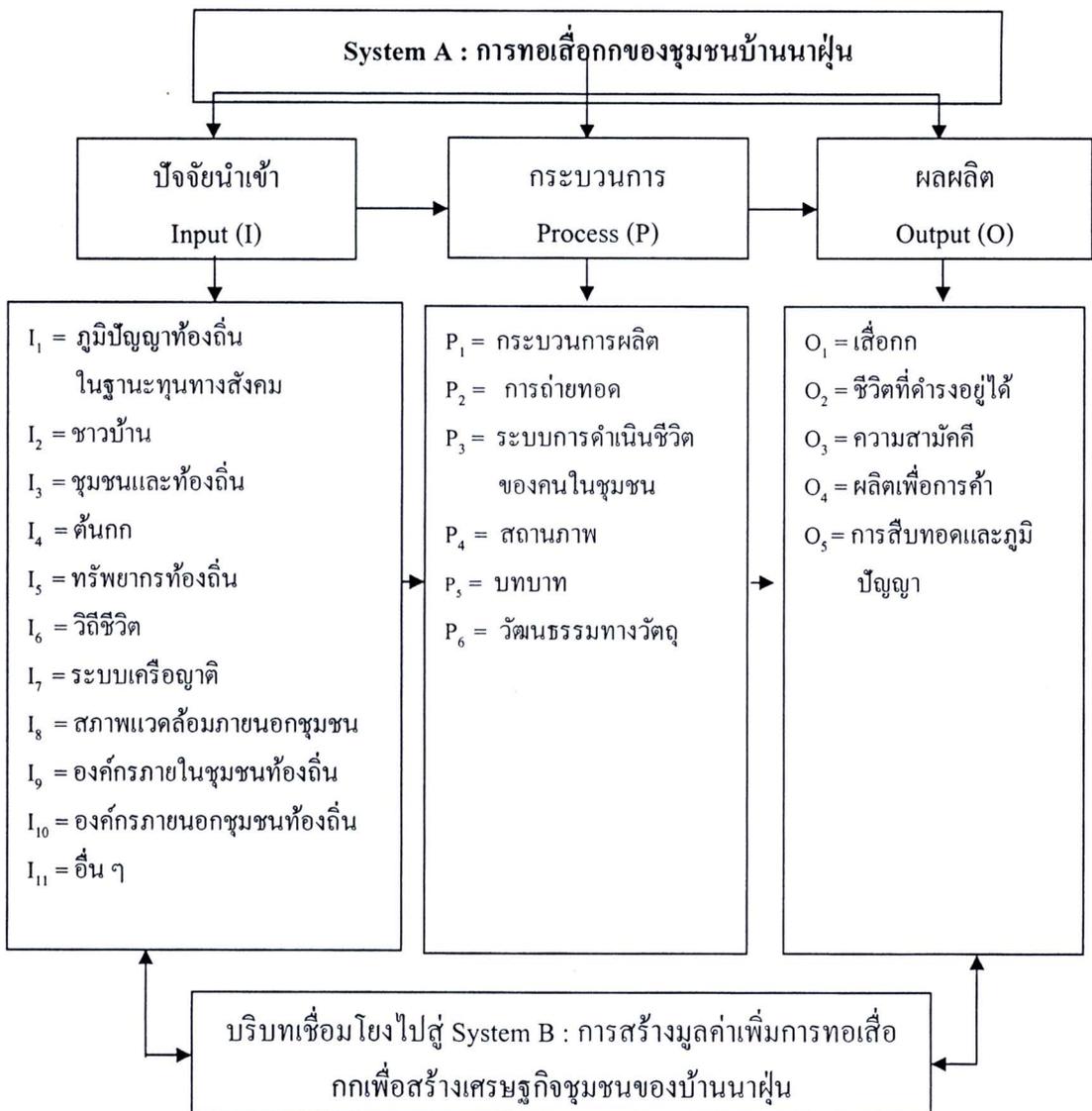
ด้านการผลิต ที่ประชุมส่วนใหญ่ต้องการผลิตงานที่มีลวดลายตามที่ผู้บริโภคนิยมตามความต้องการของตลาด มีความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอยมาก สามารถผลิตได้จริง และง่ายต่อการผลิต รวมทั้งสามารถขึ้นลายได้หลากหลายวิธี กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่ใช่พื้นที่มาก สะดวกในการผลิต สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลาในยามว่าง ต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถจำหน่ายได้ทันที

สรุปผลการประชุมเป็นฉันทามติ ดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ควรอาศัยพื้นฐาน ความสามารถ และความเชี่ยวชาญที่มีอยู่เดิมเป็นหลัก
2. ผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาใหม่ควรนำเส้นกกที่ไม่สามารถนำมาใช้ทอเสื่อได้ และขายกำละ 20 บาท มาพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
3. มีช่องทางการจำหน่าย เป็นที่ต้องการของลูกค้า ผลิตภัณฑ์มีสีสันทันสมัย ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์มีมาก สามารถขายได้ตลอดปี โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ
4. ควรพัฒนาความรู้ด้านการย้อมสีเส้นกก โดยขึ้นลายแบบดักเปีย การมัดย้อมและการมัดหมี่ ทำให้เส้นกกมีสีสันท่าสนใจและมีความทันสมัยขึ้น เป็นที่ต้องการของลูกค้า
5. สามารถสานเมื่อไหร่ก็ได้ในยามว่าง ทำได้คนเดียว เครื่องมือมีขนาดเล็ก พกติดตัวไปด้วยง่าย
6. สามารถจัดส่งผลิตภัณฑ์มาที่วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจไปรษณีย์ที่บ้านได้ เป็นเครือข่ายที่มีตลอดรองรับทันที

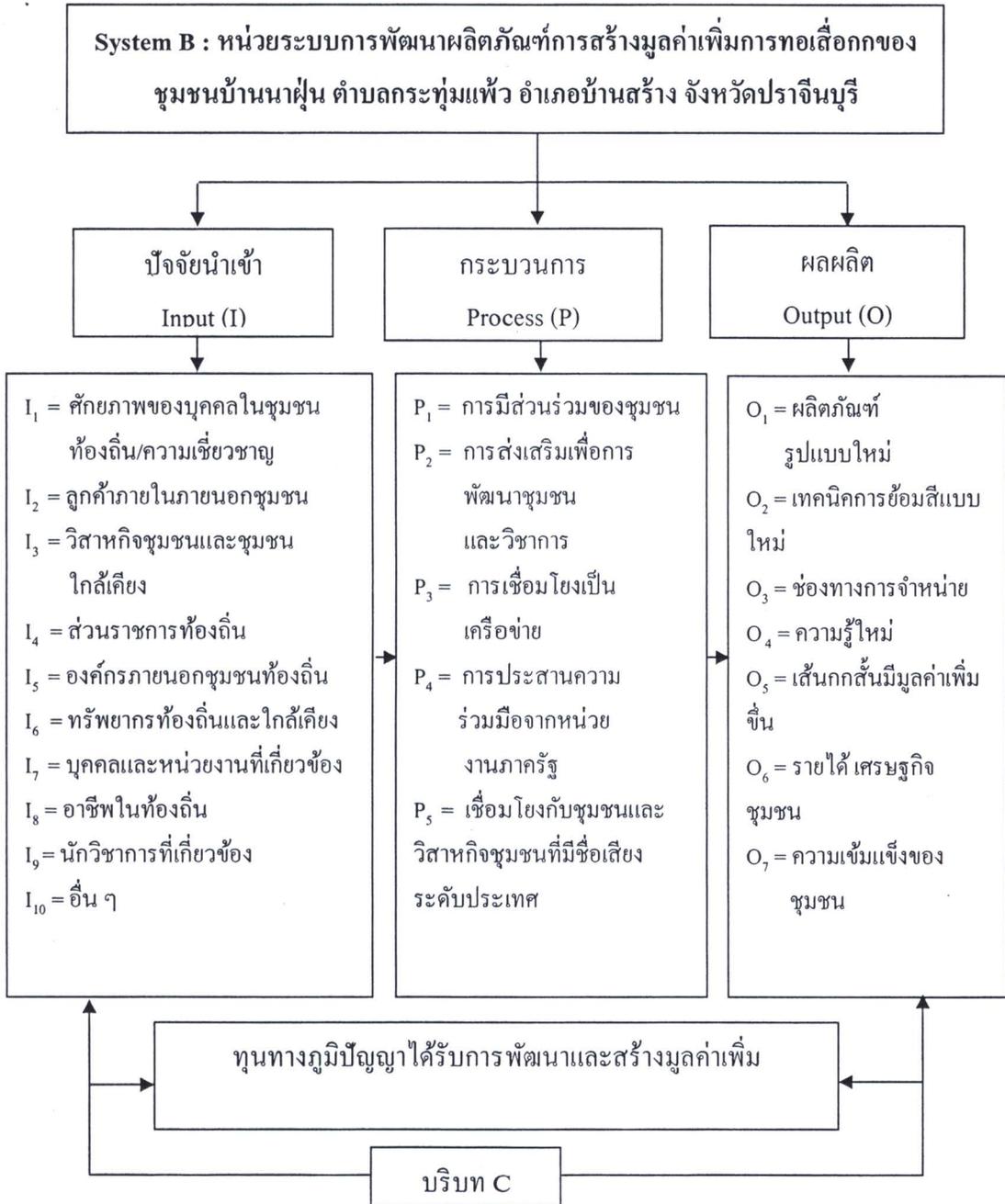
จากข้อสรุปทั้งหมดที่กล่าวมา มติที่ประชุมเลือกการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่โดยการใช้เส้นกกมาสานเป็นตะกร้า เนื่องจากมีการสั่งซื้อมาที่วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบางพลวงจำนวนมาก ปัจจุบันไม่สามารถผลิตได้ทันตามความต้องการ ผลิตง่าย สะดวก กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยาก สามารถทำได้ในยามว่าง ที่ไหน เมื่อไหร่ก็ได้ ต้นทุนต่ำ ขายได้ราคา มีตลาดรองรับแน่นอน โดยเข้ารับการอบรมวิธีการสานตะกร้าและการย้อมสีเส้นเสื่อกกเพื่อพัฒนาความรู้ ณ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบ้านบางพลวง ตำบลบางพลวง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ 19 สิงหาคม 2554

สรุปผลการสนทนา ชุมชน ผู้วิจัย ภาครัฐ ได้ร่วมวิเคราะห์ความเป็นไปได้และเหตุผลสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยเลือกการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเส้นกกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากการขายมัดกำละ 20 บาท นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่และสามารถที่จะพัฒนาต่อไปได้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยภายในของชุมชนบ้านนาฝุ่นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการศึกษาสภาพจากปรากฏการณ์มาวิเคราะห์โดยทฤษฎีระบบ แสดงดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 ตัวแบบความคิดเชิงระบบเดิมที่ใช้ประกอบในการทำวิจัยและพัฒนา เรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อกกเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนของบ้านนาฝุ่น

ตัวแบบเชิงระบบเพื่อใช้ในการกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์การทำวิจัย ความเข้มแข็งของ ชุมชน

ภาพที่ 16 ตัวแบบความคิดเชิงระบบพัฒนาในการทำวิจัยและพัฒนา เรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มการทอดีอกกของชุมชนบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

5.1.3 ขั้นที่ 3 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกก

ผู้วิจัยร่วมกับเกษตรกรอำเภอบ้านสร้างจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ การใช้เส้นกก มาทอเป็นผลิตภัณฑ์ตะกร้าแลการย้อมเส้นสีดอก ” วิทยากรประกอบด้วย นางสุรีย์ พิภทอง นางสาว รำพัน บุญพอ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นางสาวมัณฑิพย์ เคนขาว นายอภิชาติ ยืนยาว นายจิระพันธ์ สังเงิน นักศึกษาจากคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งมีผู้สนใจทั้งที่ประกอบอาชีพทอสีดอกในปัจจุบันและที่เคยประกอบอาชีพทอสีดอกแต่ได้เลิกไปแล้วสนใจ ประกอบด้วยชุมชนบ้านนาฝุ่น วัดโบสถ์ บางเคชะ บางพลวง จำนวน 30 คน เริ่มจากการสาน โครงสร้างด้วยเส้นกก ขึ้นลายพื้นฐาน (ลายอิสระ) ประยุกต์ลายเพิ่มเติมใหม่ ๆ ตามความคิดอิสระ และ ถักหุตะกร้า หลังจากนั้นมีการสาธิตการย้อมสีกกให้ได้ลวดลายที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น ผู้เข้ารับการอบรม กล่าวว่ “ ได้ความรู้ในการย้อมสีกกแบบถักเปีย ” ได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน การถ่ายทอดความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นตะกร้าจากเส้นกก

5.1.3.1 การฝึกปฏิบัติการสานตะกร้าอนุกรมประสงค้จากเส้นกกสั้น

- 1) โครงตะกร้า ทำจากลุมินิยมสำเร็จรูป ขนาด 8 นิ้ว และ 12 นิ้ว
- 2) หุตะกร้า จะมีหรือ ไม่ก็ได้
- 3) เส้นกก

ขั้นตอนที่ 1 ใช้ 3-4 เส้น สีอะไรก็ได้ พันรอบโครงของตะกร้าทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 2 นำเส้นกกพันไขว้ขึ้น-ลงให้รอบช่องว่างสี่เหลี่ยม

ขั้นตอนที่ 3 ใช้เส้นกกร้อยกับเข็มขนาดใหญ่ สอดไปตามช่องว่างที่ได้ไขว้กไว้แล้วในขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนนี้ไม่มีรูปแบบใด ๆ ให้อิสระในการสอดเส้นกกไปตามช่องว่าง เพื่อ เต็มโครงของตะกร้าไม่มีช่องว่าง เสร็จแล้วสามารถส่งจำหน่ายได้ ตะกร้าขนาด 8 นิ้ว ไม่มีหู ราคาขายส่ง 80 บาทกรณีต้องการให้ตะกร้ามีหู จะทำขั้นตอนที่ 4 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 นำเส้นกก 3-4 เส้น ถักเป็นเปียรอบหุตะกร้าและนำมาติดกับตัวตะกร้าโดยใช้เส้นกกพันให้แน่น เสร็จเรียบร้อยจะได้ตะกร้าที่มีหูด้วย ราคาตะกร้าขายส่งขนาด 12 นิ้ว ราคา 200 บาท

5.1.3.2 การฝึกปฏิบัติการย้อมสีเส้นกก

การย้อมสีกก จะช่วยทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งสีที่ใช้ย้อมในอดีตเป็นสีนิยมใช้สีวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นผงหรือเกล็ด ทำให้ย้อมสีได้สะดวกรวดเร็ว และผิวของกกที่ตากแห้งแล้วมีความมัน แพรวพราวอย่างสวยงาม

วิธีการย้อมสีกก

1) วิธีการย้อมสีกกแบบมัดหมี่และแบบถักเปีย

(1) แบ่งกกเป็นกำขนาดกำมือ เส้นผ่าศูนย์กลางเมื่อมัดแล้วประมาณ 1 นิ้ว กระทุ้งด้าน โคนกกให้เสมอกัน มัดกกห่างจากปลายขึ้นมา 2 นิ้ว มัดเป็นปล้อง ๆ ถ้าเป็นแบบถักเปียให้นำกกมาถักเป็นเปีย เพื่อให้เส้นกกที่ย้อมเป็นลาย

(2) นำเส้นกกที่มัดและถักเปียแล้วแช่น้ำไว้ประมาณ 1 คน เพื่อให้เส้นกกบานและเส้นอ่อนนุ่ม นำขึ้นจากน้ำทิ้งให้สะเด็ดน้ำโดยการแขวนเรียงกันบนไม้ขนาดยาว

(3) เริ่มต้มน้ำในภาชนะที่จะใช้ย้อม เช่น ปิ๊บหรือกะละมัง ต้ม น้ำให้เดือด ผสมสีที่ต้องการย้อมลงไป ใช้ไม้คนให้เข้ากัน แล้วนำเส้นกกลงไปต้ม ไม่ควรใส่จนแน่น เพราะจะทำให้สีจับเส้นกกได้ไม่ทั่วถึง ในช่วงต้มน้ำ เส้นกกที่เอาลงไปจะทำให้เส้นกกเบาตัวลอยขึ้น ต้องใช้ไม้คอยกดเส้นกกให้จมน้ำ แล้วควรพลิกเส้นกกทุก ๆ 5-7 นาที เพื่อสีจะได้จับเส้นกกสม่ำเสมอ หากต้องการสีเข้มก็ต้มให้นาน ๆ ประมาณ 30 นาที และ 10 – 15 นาที ตามลำดับความต้องการสีแก่ หรืออ่อน

(4) นำเส้นกกขึ้นจากปิ๊บหรือกะละมัง วางบนพื้นหาวัสดุรองกันสกปรก เช่น ไม้ กระสอบ กระดาษ นำขึ้นตากเรียงกันบนราวไม้

(5) นำเส้นกกขึ้นจากภาชนะที่ใช้ย้อมสีแล้ว นำไปผึ่งลมในร่ม ไม่ควรผึ่งแดดมากนัก เพราะจะทำให้เส้นกกกรอบ หักง่าย ควรตากเส้นกกให้แห้งสนิทแล้วมัดเก็บไว้ในที่แห้งไม่ให้ถูกความชื้นได้

5.2 การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกร่วมกันกับวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบางพลวง สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้สนใจจากชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ

ได้แก่ บ้านบางเคชะ วัดโบสถ์ บางพลวง กระทุ่มแพ้ว นาฝูน หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านมีความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เรียงลำดับได้ดังนี้

ด้านประโยชน์ของกิจกรรม แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับเทคนิคการย้อมสีแบบถักเปีย เพื่อให้ได้ลายใหม่ ๆ ที่น่าสนใจมากขึ้น

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกก

3. ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากเส้นกก

4. ได้พบเพื่อนใหม่ ๆ ที่มีความสนใจในการทอเสื่อและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกกเหมือนกัน

5. เพิ่มช่องทางการจำหน่าย ณ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบางพลวง เป็นศูนย์การรับซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชนทุกชนิด มีตลาดรองรับอย่างแน่นอนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

6. ได้เครือข่ายโดยการส่งผลิตภัณฑ์ทั้งเสื่อกกและตะกร้าเอนกประสงค์มาที่วิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งจำหน่ายให้ลูกค้าที่สั่งซื้อต่อไป การเชื่อมโยงเครือข่ายครั้งนี้ ประชาชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ตกลงไปรับผลิตภัณฑ์ที่หมู่บ้าน โดยที่ผู้ประกอบการอาชีพทอเสื่อกกไม่ต้องเดินทางนำผลิตภัณฑ์มาส่ง หรือทางชุมชนบ้านนาฝูนจะรวบรวมและนำมาส่งที่วิสาหกิจชุมชนก็ได้ มีตลาดรองรับสินค้าแน่นอน เนื่องจากมีการสั่งซื้อจำนวนมากไม่สามารถได้ทันกับความต้องการ

ในการสร้างเครือข่าย ชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมทั้งหมด เห็นด้วยในการสร้างเครือข่ายเนื่องมีเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ทำให้กระบวนการผลิตมีความคล่องตัว และแพร่หลายเป็นที่รู้จักทั่วไป ได้เรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากเส้นกกขนาดสั้น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้สืบต่อไปอีกด้วย

5.3 สรุป : กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเส้นกกเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม

การดำเนินการพัฒนาผู้ประกอบการอาชีพทอเสื่อกกให้สามารถนำวัตถุดิบเส้นกกที่ไม่สามารถนำมาใช้ในการทอเสื่อได้มาถักสานเป็นตะกร้าเอนกประสงค์ สามารถเพิ่มมูลค่าจากเส้นกก ได้ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลการดำเนินการพบว่า ชุมชนมีวิสัยทัศน์และทักษะในการพัฒนากระบวนการย้อมสีเส้นกก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และระดมความคิดเพื่อร่วมกันหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผล

การดำเนินการสร้างมูลค่าเพิ่มการทอเสื่อเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนบ้านนาฝุ่น ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนา ได้ดังนี้

1. จัดประชุมชาวบ้านเพื่อศึกษาปัญหา คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอธิบายสภาพที่เป็นจริงให้รับรู้ร่วมกัน โดยเน้นการให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในการศึกษาสภาพของชุมชน

2. ใช้ฉันทามติ มีการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค เสวนา พบปะ พูดคุย ในการพัฒนาการดำเนินงานทั้งที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสำนึก ตระหนัก เกิดแรงจูงใจที่จะร่วมกันดำเนินงานพัฒนา มีการจัดการให้การระดมความคิดเห็นเป็นระบบ และใช้ฉันทามติเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของชุมชน

3. การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโดยเน้นการพึ่งตนเอง การใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพคนให้มีกระบวนการเรียนรู้โดยมีปัจจัยภายในชุมชนเป็นทุน ปัจจัยภายนอกเป็นส่วนส่งเสริม เพื่อการสร้างเศรษฐกิจจากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน

4. การพัฒนาคน/กลุ่มคน เน้นการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community - based model) ตามศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน การสร้างแรงจูงใจการดำเนินงาน โดยวิธีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่ขัดแย้งกับการกระทำแบบเดิม ๆ ตามความเชี่ยวชาญของตน ตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการได้รับการสนับสนุนอยู่เดิม รวมทั้งการสรรหาทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานในลักษณะเดิม

5. การศึกษาเพื่อการพัฒนาของชุมชน มีวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม ศึกษาวิเคราะห์แบบแผนกระบวนการเดิม ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการแบบแผนใหม่ สมาชิกสร้างความรู้ที่จะใช้ในการพัฒนาอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

6. สร้างกระบวนการการเรียนรู้ จัดให้มีอบรมให้ความรู้ การสนทนา ซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ปฏิบัติ และดำเนินงานร่วมกัน ในลักษณะของกระบวนการกลุ่ม ที่เกิดจากเครือข่าย หาแนวทาง เลือกการดำเนินงานพัฒนา ลงมือปฏิบัติ และสรุปทบทวนร่วมกัน ทำให้เกิดการพัฒนาในระดับหมู่คณะที่สามารถยกระดับองค์ความรู้ โดยการประยุกต์ให้ทันต่อสังคมปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และผู้บริโภคอันจะเป็นพลังในการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนได้ต่อไป

7. การกระทำเพื่อให้เกิดการพัฒนา ใช้วิธีการที่หลากหลายตามสถานการณ์และทรัพยากร ที่มีอยู่ร่วมกันพัฒนา โดยมีปัจจัยภายนอกมาช่วยในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนา

8. เชื่อมโยงเครือข่าย การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่ไม่ขัดกันทั้งระบบเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ และสมาชิกได้มีการเชื่อมโยงเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นอิสระและหลากหลาย สมาชิกมีการติดต่อสื่อสารกัน ช่วยเหลือกัน มีความเอื้ออาทรกัน สนใจที่จะมาร่วมกันดำเนินงาน โดยใช้การเชื่อมเครือข่ายบุคคลและการเชื่อมต่าง หมู่บ้านต่าง ๆ ได้แก่ บ้านนาฝุ่น บ้านบางเดชะ วัดโบสถ์ บางพลวง และกระทุ่มแพ้ว การเชื่อมโยง ดังกล่าว เป็นทั้งลักษณะปลูกกกเพื่อส่งฝ้ายผลิต ฝ้ายทอเสื่อผืนเพื่อการแปรรูป ฝ้ายทอเสื่อผืนเพื่อการ จำหน่าย ฝ้ายจักสาน ฝ้ายออกแบบ ชุมชนทั้งหมดเป็นเครือข่ายร่วมมือกันกับวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อ กกบ้านบางพลวง เพื่อการนำผลผลิตและผลิตภัณฑ์ไปสู่ตลาดร่วมกันให้กว้างขวางขึ้น

การดำเนินงานตามขั้นตอนดังกล่าว สิ่งสำคัญคือสร้างความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนความคิด เปิดกว้างเพื่อการรับความรู้ใหม่ ประสานบูรณาการกับความรู้ภูมิปัญญาเดิม ทำให้สามารถยอมรับ ความรู้และวิธีการใหม่ ส่งผลให้เกิดการร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันคิด ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และ ประเมินผลการทำงานร่วมกันในลักษณะร่วมกันรับรู้ปัญหา ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ทบทวน และร่วมกัน ลงมือดำเนินงาน ด้วยความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ งานพัฒนาจึงประสบผลสำเร็จ